

GLASOVI O FRANCETU PREŠERNU PRI ITALIJANIH

Zoltan Jan

Univerza v Trstu

Prispevek raziskuje usodo slovenskega pesnika Franceta Prešerna pri Italijanih. Največ pozornosti namenja analizi posameznih glasov o njem in skuša rekonstruirati odnos posameznih posrednikov in prevajalcev do pesnikovega umetniškega sporočila. Obravnava tako recepcijo v italijanskem kulturnem prostoru kot tudi slovenske ocene in skuša ugotoviti, v kolikšni meri je pesnik pri Italijanih sprejet kot klasik.

The reception of France Prešeren in Italy. The article examines the fate of France Prešeren among Italian readers. It focuses on an analysis of individual voices and attempts to reconstruct the attitude of individual intermediaries and translators towards the poet's artistic message. It discusses both the reception in Italian culture and corresponding Slovenian reviews, while attempting to establish to what extent the poet is recognised as a classic by the Italians.

V primerjalni literarni zgodovini imajo posebno mesto raziskave, ki pri proučevanju usode nekega pesnika v tujem kulturnem prostoru odkrijejo nova branja in drugačno razumevanje njegovega umetniškega sporočila, takšnega, kakršnega domače okolje ni znalo ali zmoglo odkriti zaradi zunajliterarnih determinant, v katere je praviloma ujeta tudi individualno doživljanje leposlovja. Poti do proučevanja takšnih pojavov so zelo različne v vsakem posameznem primeru, vsekakor pa je domala vedno potrebno, da je umetnik drugega naroda v tujem okolju znan in povezan z aktualnimi vprašanji, ki vznemirjajo sprejemnike. Pri pesnikih velikega formata, ki v svojem umetniškem delu odkrivajo posebne razsežnosti človeškega duhovnega sveta, so takšna nova branja vedno možna in dokaj pogosta, saj mnogi teoretiki menijo, da literatura obstaja le, dokler postavlja pred bralca nova vprašanja. Skrivnostnejše so poti, ki nekega pesnika uvedejo v tuj kulturni prostor z vsemi sociološkimi determinantami in odprejo možnosti individualnega, osebnega in intimnega stika z besedno umetnino. Toliko bolj zapleteni so ti pojavi, ko gre za usodo pesnika nekega maloštevilnega in malo spoštovanega naroda pri narodu s

povsem drugačno kulturnozgodovinsko tradicijo, ki zapolnjuje petnajstkrat večji geografski prostor in mu pripada tridesetkrat več ljudi.

Pri proučevanju usode Franceta Prešerna pri Italijanah se zaenkrat še ne odpirajo takšni raziskovalni horizonti, saj dosedanji glasovi o njegovi poeziji ustvarjajo šele predpogoje za globljo recepcijo. Kljub temu nam objektivna literarnozgodovinska dejstva kažejo zanimivo sliko nastajanja mostov med obema literaturama sosednjih narodov. Ob takšnih izhodiščih nas zanimata predvsem italijansko branje in analiza Prešernovih del, čeprav so tudi v teh procesih pogosti slovenski interpreti, ki v italijanščini pišejo o svojem največjem pesniku.

I

Prvi glasovi o Francetu Prešernu so prodirali k Italijanom dokaj zgodaj, če upoštevamo, da mu kritika v Sloveniji sprva ni enoglasno priznavala primata, tako da je bilo vse do objave Stritarjevega eseja (1866) negotovo, ali je večja vrednost v pesmih laboda (to je Prešerna) ali sokola, kot so metaforično poimenovali »pesniški polet« Jovana Vesela-Koseskega, cesarsko kraljevega finančnega uradnika v Trstu. Dvanajst let po objavi Stritarjevega eseja, 1878. leta, ga je Giacomo Chiudini že upošteval v drugem zvezku svoje antologije *Canti del popolo Slavo*, ki je izšla v Firencah in poleg čeških in poljskih pesmi vključuje tudi Prešernovo pesem *Hčere svet (Il consiglio)*, vendar kljub pohvalni oceni Tommasea ni imela knjigotrškega uspeha. Sedem let kasneje je Prešernove pesmi *Pod oknom, Prošnja, Strunam* in *Kam* vključil v svojo knjigo *Il libro dell'amore* (Benetke 1885) tudi Marco Antonio Canini, za njim pa je Fran Pirman v svoji knjižici *Riflessi di poesia e prosa slovena* (Trst 1894) objavil Prešernove pesmi *Ukazi, Sila spomina, Za slovo, Strunam* ter *Izgubljena vera*. Posamezne prevode Prešernovih pesmi najdemo tudi v drugih antologijah, ki so izšle pred drugo svetovno vojno, pa naj gre za Kušarja, Urbanija ali Salviniija.

Zgradba Kušarjevega uvodnega nagovora bralca v prvem zvezku njegove antologije je takšna, da ne dopušča izrazitejšega izpostavljanja Prešerna, saj se uredniku zdi pomembneje prepričati bralca, kako malo znane so književnosti slovanskih narodov v Italiji in kako malo zanimanja so zbujale. V razdelku Biografije namenja Prešernu približno enako prostora kot Ketteju in Gregorčiču. Na slabih štirih straneh potegne osnovne biografske črte in se osredotoči predvsem na njegovo ljubezensko razmerje s Primičovo Julijo, ob strani pa pušča ostale razsežnosti njegovega pesniškega dela. Ob dveh nesprejemljivih biografskih navedbah so morda zanimive asociacije s Carduccijem, Guerrinijem in Leopardijem. Značilno je, da je večkrat obtoženi in dvakrat zaprti urednik goriškega tednika *Il Rinascimento* kot zagovornik jugoslovanske ideje Prešernu očital nenaklonjenost ilirizmu: »Un solo rimprovero può farsi al poeta, e cioè di non aver seguito il consiglio del suo amico ed ammiratore Stanko Vraz, che lo incalzava con preghiere perchè scrivesse in srbo-croato, anzichè in sloveno.«¹

Vidno mesto je Prešernu dodeljeno v kasnejših antologijah, med katerimi predstavlja pomembno afirmacijo ugledna antologija svetovne poezije *Orfeo*, ki je doživela štiri ponatise. V njej so ob drugih svetovnih klasikih predstavljeni slovenski pesniki Anton Aškerc, Dragotin Kette, Josip Murn, Oton Župančič, Alojz Gradnik in seveda tudi France Prešeren. Med sodelavci prestižne antologije najdemo tedanje znane posrednike slovenske književnosti v italijanski prostor Luigija Salvinija, Umberta Urbanija in Enrica Damianija, ki niso opravili le prevajalskega dela, pač pa so urednikoma tudi svetovali in pomagali sooblikovati antologijo, ki je v določenem obdobju predstavljala reprezentativen italijanski izbor svetovne poezije. Tudi v tem primeru gre za osebne stike in prizadevanja, ki jih je opisal Umberto Urbani v svojem članku o prevodih v italijanščino (Urbani 1954). Urednika Emilia Mariana je opozoril na ugodne odmeve antologije v slovenskem prostoru. Ta mu je odgovoril v zasebnem pismu in mu obljubil še ustrežnejšo predstavitev slovenske lirike v prihodnjih izdajah antologije. Obljubo je čez dve leti skušal izpolniti ob pripravah na razširjeno peto izdajo, ki pa tedaj ni izšla.

Obstajajo tudi podatki o prevodih v nekaterih italijanskih periodičnih publikacijah, ki pa so danes težko dostopne.² Tako je ob koncu 19. stoletja Ivan Trinko objavil prevode posameznih Prešernovih pesmi v videmskem časopisu *Il cittadino Italiano*, še več pa leta 1900 v ljubljanskem zvonu in Prešernovem albumu 1900. Marin Sabié je v tržaškem časopisu *Il diritto croato* objavil *Neiztrohnjeno srce* (8. 1. 1889, št. 14) in *Zgubljeno vero* (22. 1. 1890, št. 16). *Neiztrohnjeno srce* je nekaj let za tem objavil poleg drugih pesmi tudi Ivan Kušar v goriškem časopisu *Rinnovamento* (1. 1. 1893, št. 54, 8. 11. 1893, št. 25, 18. 11. 1893, št. 78). Alojzij Res je nekatere pesmi vključil v zbornik *Dante* (Gorica 1921), Umberto Urbani je objavljial nekaj pesmi v reviji *L'Arte* (april-maj 1929 – *Pod oknom, Zgubljena vera*) in tržaškem časopisu *Il Piccolo della sera* (24. 8. 1934 – *Zgubljena vera*) in celo v Marinettijevi futuristični reviji *Rassegna internazionale*, kjer je na začetku 20. stoletja poleg Župančičevih in Murnovih pesmi izšlo tudi nekaj Prešernovih verzov (1908, št. 4, str. 18 – *Zvezdogledom*, prev. L. Salvini). Reški časopis italijanske manjšine *La voce del popolo* je večkrat objavil posamezne pesmi (3. 12. 1950, št. 285 – *Ran mojih bo spomin in tvoje hvale*). Seveda ob teh podatkih ne moremo mimo opozorila, da je marsikatera proslava Prešernovih jubilejev, ki jo je pripravila slovenska manjšina v Italiji, doživela šikane in celo fizične napade italijanskih skrajnežev, vendar za naše razmišljanje te manifestacije nacionalne nestrpnosti niso najpomembnejše, saj niso vplivale na italijansko razumevanje Prešerna.³

Čeprav je gotovo, da nismo uspeli evidentirati vseh priložnostnih objav, je že iz navedenih opozoril razvidno, da se Prešeren večkrat pojavlja v italijanski publicistiki in periodiki ob najrazličnejših priložnostih. Istočasno vidimo, da se v tem prvem obdobju, ki traja nekako do petdesetih let 20. stoletja, Prešeren pojavlja tudi v različnih antologijah, kot samoumeven slovenski klasik, vendar ni deležen večje pozornosti. V uvodnih besedah najdemo navadno le najsplošnejše informacije in osnovne biografske podatke, kar pa ne odkriva kakšnega zanimivejšega vidika recepcije.

II

V naslednjem obdobju, ki obsega petdeseta leta (1951–1961), se italijansko poznavanje Prešerna pogloblja. Sedaj ne beležimo le glasov slovenskih oziroma slovanskih posrednikov v italijanščini, pač pa tudi razmišljanja italijanskih poznavalcev pesnikovega izpovednega sveta. Značilno je, da Prešerna upoštevajo tudi v različnih priročnikih, enciklopedijah in preglednih študijah itn.⁴

Pri Luigiju Salviniju, ki je v začetku petdesetih let izdal še danes najpopolnejšo antologijo slovenske poezije v italijanščini *Sempreverde e rosmarino*, je viden zanimiv odnos do Prešerna, ki se ne zdi osamljen.⁵ Delo se je postopoma razvijalo iz predvojnih korenin njegovih antologij in izborov.⁶ Kot pravi urednik sam, se je odločil oblikovati antologijo na podlagi estetskih meril italijanskega bralca in tako omogočiti vpogled v razvojne linije celotne slovenske književnosti, kar naj bi mu pojasnilo »slovensko narodno dušo«. Na podlagi takšnih ureditvenih kriterijev sta v antologijskem delu knjige, ki zaradi obsežnega uvodnega eseja in komentarjev obsega nekaj manj kot dve tretjini prostora (približno osemdeset strani), oblikovani dve jedri: Prešeren s prevodi šestindvajsetih pesmi v starejši in Župančič s petindvajsetimi prevodi v novejši slovenski liriki, vendar je le slednji sprejet povsem brez zadržkov, pri informacijah o Prešernu pa ni videti enakega navdušenja. Kljub temu sta to tista vrhova slovenske književnosti, ki sta se po kvaliteti zdela tudi Salviniju na evropski ravni in primerna, da se ju ponudi italijanskemu bralcu. S tem je pravzaprav pristal na ustaljeno predstavo o slovenski književnosti, ki je bila v Sloveniji dokaj neproblematična, v Italiji pa vsaj deloma že prisotna, saj je značilno, da je izšla prva italijanska monografija o Otonu Župančiču, napisal jo je nestor italijanske slavistike Arturo Cronia, enaintrideset let prej, kot je Bartolomeo Calvi objavil svojo knjižno študijo o Prešernu.⁷

V Prešernovem razdelku je Luigi Salvini pesnikovo delo predstavil na desetih straneh drobnega tiska, poleg tega pa je nekatere pesmi, npr. *Krst pri Savici*, pojasnil še z obsežnimi opombami. Salvinijev prikaz Prešerna je posrečen, a je bil premalo opažen. Racionalno poda njegovo biografijo z opozorili na zunanje kulturnopolitično dogajanje v slovenskem prostoru. Poleg tega mu uspe oblikovati nekatera izvirna opažanja o njegovi poeziji. Tako npr. opozori, da v njegovi sramežljivi ljubezenski liriki ne najdemo las, roke ali bog ne daj kakšnih prsi: »Chi vide mai malenare nella sua lirica il colore dei capelli e degli occhi, della mano, o – Dio non voglia –, il candido seno della sua donna?« (str. 81). Vendar so takšna opažanja redka, komajda kje se opredeli do njegovega dela in tvega lastno sodbo. Pretežni del besedila povzema mnenja slovenskih pisateljev o pesniku (Trdina, Stritar, predvsem pa izpostavi Župančičev odnos do Prešerna). Ob tem povzema ugotovitve najvidnejših slovenskih prešerno-slovcev (F. Kidrič, A. Žigon, F. Levec, A. Slodnjak, A. Gspan, M. Rupel, J. Puntar itn.) Prav dejstvo, da Salvini komajda kje tvega lastno sodbo, postavlja vprašanje, ali ga je Prešeren resnično prevzel in kakšna je bila njegova recepcija. Nikjer seveda ne izstopa kakšen zadržek, toda tudi sledi izvirnega branja so slabo vidne.

Salvinijeva antologija je eno redkih italijanskih prevodnih del iz slovenske književnosti, ki je doživelo razmeroma širok odmev ne le v slovenskem, pač pa tudi v italijanskem kulturnem prostoru.⁸ Vseeno so se ob njenem izidu pojavili tudi pomisleki in opozorila na nekatere napake pri prevajanju, ki so ostale tudi pri Prešernu.⁹ Temeljita in – kot rečeno – vljudna kritika Stanka Škerlja je odkrila napake pri samem razumevanju vsebine posameznih del. Prevajalec preprosto ni razumel določenih besed, zamenjal jih je s sozvočnicami oziroma zvočno podobnimi besedami drugih slovanskih jezikov (*blažen* – prevede v *blazen*, besedo v *svetlem* – prestavi v *svetem*) ali pa jih je napačno prevedel zaradi kontaminacije s srbohrvaščino (*stol* prevaja kot *mizo*, *svetec* je zanj *svečenik*, *dvanajst* postane *dvajset* itd.). Ker bi nas analiza vseh prevedenih pesmi odvedla predaleč, povzemamo za ilustracijo le nekaj posameznih mest, kjer so semantična odstopanja še posebno izrazita, tako da spreminjajo pomen in vsebino pesniškega dela. Že pri prevajanju Prešernovega mota k *Poeziji* namesto *sperare* in *temere* za Prešernov »upal in se bal« uporabljaja prevajalec izraza *credere* (verovati) in *dubitare* (dvomiti), tako da dobimo prevod: »A lungo credetti e dubitai a lungo, / addio alla speranza dissi ed al timore, / ma triste è il cuore e mai più felice, / di nuovo il timore bramo e la speranza.« Pri prestavljanju pesmi *Pod oknom* ni razumel verza »K oknu pridi, drug ne vidi ko nebeške zvezdice«, ki se v prevodu glasi »Se al balcon tu t'affacci miri sol le stelle in ciel,« kar bi pomenilo »Če se na balkonu pokažeš, si ogleduješ (gledaš) le zvezde na nebu«. V *Turjaški Rozamundi* je slovensko besedo *spremiti* razumel kot srbohrvaško enako-zvočnico in jo prevedel v *preparare* (kar pomeni *pripraviti*) in ne s primernejšo besedo *accompagnare*. V prvem sonetu *Sonetnega venca* je besedo *péti* (*cantare*) prevedel kot vrstilni števniki *péti* in nastal je prevod »tre volte per cinque il magistrale«. V drugi kitici tretjega soneta je Prešernovo besedo *das'* (*dasi*) prevedel kot *oggi* (*danes*) namesto *sebbene*. V *Sili spomina* izraz *plašen* zamenja z *ardente* (*goreč*), tako da verz »iščeš okoli s plašnimi očmi« postane »con ardenti pupille mi ricerchi«.

Delno pojasnilo za nemoč njegovih slovenskih prijateljev pri izboljševanju njegovega prevajanja najdemo v Salvinijevi načelni izjavi, podani ob neki drugi priliki. Za prevajalca zahteva veliko svobodo. Največ mu pomenijo notranje sestavine leposlovnega dela, zaradi katerih žrtvuje rimo in verjetno tudi določene pomenske nianse besedila. Želi ohraniti predvsem osnovni »ton, ki se zdi tako bistven element poezije«. ¹⁰ Tako opredeljeno pojmovanje prevajanja je osvobojeno tesnih vezi z originalom, vendar se je Salvini trudil, da bi posnemal slovenski verz tako v ritmu kot v številu akcentskih mest, in kjer se je dalo, je uporabljal ustrezno italijansko obliko verza. Zelo pogosto je žrtvoval rime, ki po njegovem mnenju v italijanski poeziji po Leopardiju izginjajo. Vsa ta stališča opozarjajo, da je njegovo razumevanje prevajalčeve svobode bistveno širše, kot ga navadno priznava slovenska literarna veda, vendar kljub temu ni naletelo na ostrejšo nasprotovanje, ki bi ga pričakovali tudi zato, ker v številnih primerih odstopanje vendarle ni opravičljivo s prevajalčovo svobodo pri interpretaciji originala. Kljub opozorilom na številne napake in kljub razlikam v pojmovanju prevajanja so slovenski kritiki ohranili pozitivno sodbo o njegovem delu še vse do danes:

Lahko trdimo, da so Salvinijevi prevodi če že ne idealni, vsaj dovolj solidni in zato uspeli. Ti prevodi predstavljajo posrečeno simbiozo med dovolj natančnim prevajanjem, seveda z izjemami, in delno resničnim poustvarjanjem. Salvini se v pretežni večini prevodov zvesto drži predloge, upošteva pa posebnosti svojega jezika.¹¹

Kljub številnim Salvinijevim znancem v Sloveniji, kljub dolgemu zorenju in kljub ponatisom posameznih prevodov je ostala v njegovi antologiji marsikatera napaka in pomanjkljivost, zato je Stanko Škerlj obžaloval, »da je skoro vsaka pesem omadeževana s težjim ali lažjim pogreškom čisto pomenske narave, ki izhaja iz slabega znanja jezika«. Prevajalec si ni izbral konzumenta, čeprav so se, sodeč po dostopnih podatkih, med Salviniem in mnogimi Slovenci razvili zgledni odnosi, ki so temeljili na zaupanju in odkritem sodelovanju.¹² Pomoči mu gotovo ne bi odrekel nihče izmed številnih slovenskih prijateljev, s katerimi je bil v neprestanih stikih in so si osebno prizadevali za pomoč pri njegovem delu, mu pošiljali gradivo, mu svetovali, ga spodbujali in mu vsaj v prvem obdobju, verjetno pa tudi kasneje, omogočili izid publikacij v italijanščini, jih v javnih ocenah naklonjeno ter pozorno sprejeli, o njih pa so pisali bolj tehtno kot Italijani. Morda je hotel Salvini ohraniti neomejeno svobodo pri prevajanju, morda so ga utesnjevale preverjene in stereotipne sodbe, vsekakor se pokaže, da je bilo Prešernovo pesništvo na marsikaterem mestu zanj pretrd oreh. Za naše razmišljanje pa je najpomembnejše, da ni tvegala samostojne in izvirne interpretacije, pač pa se je v glavnem zadovoljil s povzemanjem že znanih sodb slovenske literarne vede, pa še pri tem ni povzema najradikalnejših interpretacij, npr. Žigonovih in Puntarjevih, ki jih sicer omenja.

Najobsežnejšo italijansko obravnavo Prešernovega parnasa je prispeval piemontski slavist Bartolomeo Calvi, ki je 1959. leta napisal skoraj tristo strani obsežno monografijo *Fonti italiane e latine nel Prešeren maggiore*. Za slovensko književnost se je Bartolomeo Calvi pričel zanimati med svojim kratkim poučevanjem na učiteljskišči v Tolminu, kamor so ga fašistične oblasti premestile v letih, ko so ukinile slovenske šole v »novih pokrajinah Italije«. Čeprav je na tej raznarodovalni šoli učil le kratek čas, se je naučil toliko slovenščine, da je pričel prevajati Cankarja.¹³ Med drugo svetovno vojno je nekaj časa učil na univerzi v okupirani Ljubljani, kasneje pa je bil na univerzi v Turinu profesor slovanske filologije.¹⁴ V svojih delih je večkrat obravnaval vpliv italijanske književnosti na Slovane.¹⁵

Calvijeva študija velja danes za najbolj sporno italijansko delo o slovenski literaturi. Slovenski odmevi na njegovo razpravo o vplivu italijanske in latinske književnosti na zrelega Prešerna najprej opozarjajo na dva načina presojanja. Prvi članki so o delu poročali z naklonjenostjo, ker so ga razumeli kot odraz zanimanja za slovensko literaturo in kot novo stopnjo v njeni popularizaciji.¹⁶ Poudarjajo tista mesta v Calvijevem delu, kjer avtor izreka priznanje Prešernu in se zavzema »za dobro vzdušje med narodom na obeh straneh Jadrana«. Takšna naklonjenost je seveda posledica hitrih ocen, ki niso nastale na podlagi resnega poznavanja Cal-

vijeve razprave, opirajo pa se na njegov predvojni prispevek k poznavanju slovenske književnosti v Italiji.

Bistveno strožja je temeljita strokovna recenzija Borisa Merharja, ki je izšla v *Naši sodobnosti* 1961. leta. Študijo sooča z ugotovitvami literarne vede na Slovenskem in se odmika od apriorne klišejske naklonjenosti do vsakega dela, ki je pozitivno ocenjeno že samo zato, ker v tujini namenja pozornost slovenski literaturi. Že v uvodu Boris Merhar formulira sodbo, da ob ostalih dveh italijanskih slovenikah zadnjih let (Salvinijevi antologiji *Sempreverde e rosmarino* ter Meriggijevi literarni zgodovini *Storia della letteratura slovena con un profilo della letteratura serbo-lusaziana*) Calvijeva študija ni najpomembnejša. V nadaljevanju ugodno oceni kvaliteto prevodov (čeprav ne omenja, da prevladujejo dobesedni prevodi v nevezani besedi), ki so bili do tedaj najobširnejši izbor našega pesnika v tujini, kar je za recenzenta največja vrednost knjige.

Natančna analiza Calvijevih izsledkov o paralelizmih med Prešernom in italijansko ter latinsko poezijo je sicer prepričljivo pokazala na pomanjkljivosti študije, ki kar preveč očitno prireja objektivni material in ga ne upošteva v kontekstu celotnega Prešernovega obzorja, povsem pa prezre pesnikove povezave z grško antiko, nemško romantiko in z drugimi literarnozgodovinskimi pojavi. Calvi je namenil osrednjo pozornost paralelizmom, ki jih prešernoslovje pozna in pri svojih analizah upošteva. Te zelo zanimive motivne sorodnosti je brez trdne opore v objektivnem literarnozgodovinskem gradivu obravnaval kot »vplive«, kar ni vzdržalo resnejšega kritičnega preverjanja.

Za pričujoče opazovanje je zgovoren kritični aparat slovenskega ocenjevalca: kot merilo jemlje ugotovitve slovenske literarne zgodovine, ki so jih ob Kidriču, Slodnjaku, Žigonu in Pintarju prispevali celo taki avtorji, kot so Jurca, Ilešič, Ozvald, Pajk, Grošelj in še kdo, ki je na rob prešernoslovja prispeval komajda kakšen drobec. V zaščito sprejme tako Kidriča kot Slodnjaka, končno sodbo pa opre na Ocvirkovo teorijo primerjalne literarne zgodovine in Calviju (sicer povsem utemeljeno) očita »preozek tendenčni koncept« ter »neprijetno superiornost nasproti obravnavanemu pesniku«, ki postane »kot nekakšen literarni vazal« italijanskih pesnikov, saj ga še zdaleč ni »razvojno opredelil in ga dojel v njegovi tvornosti« (Merhar 1961, str. 1150). Zaradi tega mu Merhar očita tudi neskladnost med »demokratičnimi gesli in manifestacijami obeh narodov, ki se nanje uvodoma in z debelim tiskom sklicuje«, ter rezultati raziskave (Merhar 1961, str. 1150). Slovenski recenzent je povsem nedostopen tudi za italijansko retoriko in za različne drzne asociacije, paralele, domisleke, mimo katerih ne more marsikatero italijansko strokovno delo in je večkrat motilo tudi slovenske recenzente drugih italijanskih del. Kljub vsemu pa tudi Merhar vidi pozitivno vrednost študije v možnosti, da spodbudi k nadaljnjemu raziskovanju, ki jo Calvijeva knjiga vendarle predstavlja že sama po sebi.

Tudi v tem primeru se vidi, da so tuji avtorji pretirano občutljivi za slovenske kritike njihovega dela.¹⁷ Po Merharjevi oceni te razprave se Bartolomeo Calvi ni več ukvarjal s slovensko literaturo, ki ga je zanimala od njegovega učiteljevanja v Tolminu po prvi svetovni vojni in se ji je

posvečal vrsto let kot samosvoj raziskovalec in prevajalec tudi med svojo univerzitetno kariero v Turinu, ko je pripravljaj več študij o slovenski književnosti in marsikaj prevedel (Jan 1995). Snoval je tudi novo antologijo slovenskega leposlovja, ki bi utegnila biti zaradi kvalitete prevodov na višji stopnji kot Salvinijeva.¹⁸

Ker smo že postavili vprašanje o razmerju med slovenističnimi študijami, ki so nastajale v Italiji, in med tistimi iz Slovenije, je zanimiv tudi kasnejši odnos slovenskega prešernoslovja do Calvijeve raziskave. Anton Slodnjak ga je v četrti izdaji svoje monografije o Prešernu upošteval predvsem pri obravnavi vplivov na nastanek *Sonetnega venca* in ob analizi *Krsta pri Savici* ter obakrat zavrnil njegove teze. Prevzel je Merharjevo sodbo in avtorju študije očital, da »ni pokazal čuta in razumevanja za to, kaj je in kaj ni literarni vpliv«. Calvijeva teza o zgledovanju pri sienskem sonetnem vencu mu služi celo kot dokaz o njeni nevzdržnosti.¹⁹ V svojih prešernoslovnih študijah se Boris Paternu ne ukvarja s Calvijem niti pri obravnavi stičnih problemov, čeprav sicer natančno upošteva dognanja prešernoslovja, ki je nastalo v tujini.²⁰

Globlji vzroki za opisani odnos do Calvijevega dela se odkrijejo, ko se pregleda, kako Calvija upošteva Janko Kos. V svoji disertaciji preverja predvsem njegova dognanja v zvezi s paralelizmi med Prešernom in Tassom tako pri razvoju stance kot tudi pri Prešernovih postopkih subjektivizacije in njenih funkcijah (Kos 1970, str. 139, 167, 203). Najbolj relevantne se mu zdijo teze o povezanosti Prešerna s Tassovim *Osvobojenim Jeruzalemom*, pri čemer ugotavlja, »da je Prešeren Tassovo delo nedvomno dobro poznal in da je iz njegove tehnike, forme in stila verjetno povzel posamezne elemente prav v *Krstu*« (Kos 1991, str. 147, 150, 156–157). Ko analizira možne izvore za Prešernovo primerjavo vojaškega spopada z deročo vodo, enakovredno obravnava tudi Calvijev opozorilo na podobnost v 5. spevu Tassovega *Osvobojenega Jeruzalema*, vendar pride do sklepa, da podobnost pri obeh pesnikih izvira predvsem iz skupne odvisnosti od Homerja in Vergila. Kosova obravnava podobnosti Prešernovega *Uvoda* z Vergilovim opisom padca Troje v 2. spevu *Eneide* zavrača Calvijev »prisiljeno analogijo« med Prešernovim prizorom, ko se Črtomir sreča z Bogomilo in duhovnikom, ter Vergilovim opisom, kako si Enej premisli in ne ubije Helene. Calviju očita, da je spregledal globljo povezavo, saj »je motivni tloris *Uvoda* v marsičem blizu vzorcu, ki ga je mogoče prepoznati v jedru Vergilovega speva o padcu Troje«. Kritičen je tudi do Calvijeve teze o paralelizmu med Tassovim *Osvobojenim Jeruzalemom* ter Prešernovim *Krstom*, kar naj bi se kazalo v razpetosti med ljubezenskimi željami in odpovedjo religiozno moralne narave. Za Kosa so sprejemljivejše ugotovitve Henryja R. Cooperja, ki vzpostavlja globljo odvisnost med Tassovim epom in Prešernom.²¹ Ta se kaže v »tipični obravnavi obeh sil, ki ženeta junake, to sta ljubezen in verska gorečnost.«

V Kosovih komparativnih študijah se Calvi pokaže kot skromen opazovalec, katerega teze postanejo vprašljive, če upoštevamo vzroke opaznih značilnosti, kar pa italijanskemu prevajalcu in raziskovalcu ni bilo dosegljivo, kot je opozoril že Boris Merhar. S tem postanejo razvidni razlogi, ki so implicitno prisotni v drugih študijah in ponujajo odgovor na

vprašanje, zakaj Calvija slovensko prešernoslovje ne upošteva bolj. Gre predvsem za skromno vrednost italijanske študije, ki ni vzdržala strožje kritične presoje.

S kritično oceno Calvijevega dela, ki je v Italiji ostala neopažena, a je vseeno povzročila, da se od tedaj avtor ni več ukvarjal s slovensko književnostjo, se zaključi obdobje, ko so v italijanski prostor prihajale spodbude s slovenske strani, vendar so se s Prešernom ukvarjali tudi nekateri italijanski raziskovalci. Sledi poldrugo desetletje trajajoči molk, ko o Prešernu ni opaziti večjih in prodornejših odmevov, čeprav je med poznavalci slovenske književnosti Prešeren stalno prisoten kot najpomembnejši slovenski pesnik, kar dokazujeta tudi oba italijanska pregleda slovenske književnosti, ki sta nastala v tem času.

Vsestranski slavist dunajske šole Giovanni Maver (1891–1970), eden izmed utemeljiteljev slavistike v Italiji, se je zanimal tudi za slovenistiko, vendar je to področje ostalo na obrobju njegovega strokovnega dela, čeprav je bil poročen s Slovenko in osebni prijatelj Frana Ramovša, Franceta Bezlaja, Bratka Krefta in še koga, v svojem seminarju v Padovi pa je imel tudi več slovenskih profesorjev, ki so morali po drugi svetovni vojni skorajda na novo študirati v Italiji, da so dosegli nostrifikacijo jugoslovanskih diplom. Njegovo zanimanje za slovenistiko se je nekoliko intenziviralo leta 1925, ko je na začetku svoje poklicne poti v Padovi objavil študije o vplivu italijanske kulture na Slovane v knjigi *Letterature slave nei secoli XIX e XX*, nato pa temo poglobljajal v delih *Letterature slave* (Padova 1927), *Gli Sloveni e la cultura italiana* (1941), *Un secolo di lirica slovena* (1941), ki je izšla v eni največjih italijanskih literarnih revij *Primato* avgusta 1941. leta, ko so izdali posebno, Sloveniji posvečeno številko.²² Z gesli o slovenski književnosti je sodeloval tudi v enciklopediji *Treccani*.²³ Kasneje se ni več vrnil k tej temi, le v Slavistični reviji je 1950. objavil članek *Kanata*.²⁴ Ugledni univerzitetni profesor za poljščino in slovansko filologijo v Rimu, po rodu Korčulan, je tudi avtor kratkega pregleda zgodovine slovenske literature – *Letteratura slovena*, ki je pravzaprav del šestega zvezka zbirke *Storia delle letterature moderne d'Europa e d'America*, v katerem je objavil tudi pregled hrvaške in srbske književnosti, medtem ko je v petem zvezku predstavil poljsko književnost (Maver 1960).

Gradivo je razvrstil v tri dele: od začetkov do Prešerna, od Prešerna do 20. stoletja in 20. stoletje. Tako je nedvoumno pokazal, kakšno mesto zavzema ta pesnik v zgodovini slovenske literature, čeprav zaradi skromnega obsega dela ni mogel bistveno dopolniti in odkriti novih dimenzij Prešernovega opusa. Za izhodišče vzame Prešernovo odo *Slovo od mladosti*, ker meni, da je v teh verzih zajeto celotno pesnikovo življenje in umetnost, navidezno preprosta, brez prometejskih skrajnosti, ki so bile tako pogoste pri romantikih: »La vita e l'arte di Prešeren è tutta in queste evasioni: semplici in apparenza, prive come sono di atteggiamenti prometeici, cari ai poeti romantici, potentose in realtà se si tiene conto delle condizioni in cui si sono realizzate.«²⁵ Tudi on vidi vrh Prešerna v njegovih sonetih in ljubezenski liriki, večjo pozornost, kolikor je je v tako

ozkem prostoru premogel, je namenil *Krstu pri Savici*, ki se mu zdi po metričnih in vsebinskih značilnostih neverjetno popolno delo: »Le terzine dell'introduzione e le stanze del 'Battesimo' hanno un andamento così limpido senza prolissità, così sostenuto senza retorica, da far supporre che si tratti di forme metriche familiari alla tradizione poetica slovena, mentre rappresentano una conquista di Prešeren e del suo 'mentore' Čop – alla cui memoria il poemetto è dedicato –. Il contenuto non è di meno.«²⁶ V svojem kratkem, a konciznem pregledu slovenske književnosti je Maver umestil Prešerna v proces, ko je slovenščina prerasla funkcioniranje na nivoju dialekta v pravi literarni jezik: »Ad essi si contrapposero, con un'ambizione e un ordine che ai contemporanei devvano sembrare altrettanto inattuabili, quanto inopportuni, due ingegni superiori: Matija Čop (1797–1835) e France Prešeren (1800–1849) che con suo genio poetico, bruciando le tappe e precorrendo i tempi, sollevò di colpo la poesia slovena ai più alti fastigi dell'arte.«²⁷ Maverjeve navedbe v njegovem kratkem literarnozgodovinskem pregledu ne predstavljajo prevrednotenja že uveljavljenih spoznanj, vendar brez retorike in mimo slabotne navezanosti na slovenske vire prepričljivo podajajo prerez razvoja slovenskega leposlovja, v njem pa ustrezno določijo Prešernovo mesto, ne da bi ostali zanemarjeni njegova izpovedna moč in pesniška prepričljivost. Pri tem ni odveč opozorilo, da je zglede, ki jih navaja (odlomki iz sonetov *Vrba*, *Življenje ječa*, *čas v nji rabelj hudi ter Krsta*), sam na novo prevedel, kot da bi se mu zdeli obstoječi italijanski prevodi prešibki.

Tudi Bruno Meriggi (1927–1970) se po svojem strokovnem profilu uvršča med »splošne« slavnike. Ni se specializiral le za eno panogo, temveč je preučeval različne slovanske književnosti, mitologijo, ljudsko izročilo, se ukvarjal z dialektologijo in drugimi jezikoslovnimi vedami itn. Kot lektor za češčino in ruščino ter profesor za slovansko filologijo je deloval na univerzah v Firencah in Pizi, od 1960. pa je bil redni univerzitetni profesor za slovansko filologijo ter »pooblaščen« profesor za poljsko književnost in jezik v Milanu.²⁸ Čeprav je študiral v Italiji, je imel osebne stike s številnimi slavisti po svetu in je krajši čas preživel tudi na študijskem dopustu v Ljubljani, nekoliko dlje se je mudil v Zagrebu. V nasprotju s starejšima pregledoma slovenske literature je bila literarna zgodovina Bruna Meriggija pri Slovencih deležna posebne pozornosti. Druga izdaja, v kateri so sicer odpravljene napake, na katere je opozoril Ivan Šavli, se komajda kaj razlikuje od prve.²⁹ Izšla je kot 24. zvezek zbirke *Le letterature del mondo* in je vključena v prikaz jugoslovanskih književnosti *Le letterature della Jugoslavia*. Slednjo izdajo je natančno ocenil Fran Petre, ki je bil poleg Stanka Škerlja, Antona Slodnjaka in Bratka Krefta, pa tudi Iva Frangeša in Mateta Hrasteta eden izmed avtorjevih konzulentov (Petre 1970).

Noben recenzent se ni dotaknil Meriggijevih informacij o Prešernu, ki ostajajo v okviru spoznanj, znanih in sprejetih v slovenski literarni vedi, nosijo pa vidne sledi interpretacije Antona Slodnjaka, ki je bil eden njegovih konzulentov. Tudi za italijanskega literarnega zgodovinarja je Prešeren največji predstavnik romantike pri Slovencih (str. 361), ki jo

omejuje z letnicama 1830 in 1848. Pri sistematičnem in preglednem povzemanju življenjepisnih podatkov želi podati »notranjo biografijo«, vendar ostaja v okviru že uveljavljenih spoznanj o njegovih razmerjih z Julijo Primic, Ano Jelovšek in Metko Podbojevo, ki ji morda pripisuje nekoliko večjo vlogo kot ostalo slovensko prešernoslovje. Meriggi označi pesnikov odnos do domačih, pri prijateljstvu z Matijem Čopom pa prevzema tezo o njegovem mentorstvu, pri Prešernovem prijateljevanju z Andrejem Smoletom omenja tudi njune literarne načrte, dotakne se razmerja s Stankom Vrazom in označi odnos do ilirizma. Za tem preide na opis Prešernovega pesniškega razvoja, ki mu namenja osrednji prostor (12 od 16 strani). Ilustrira ga s ponatisom Salvinijevih prevodov (štirje soneti ter odlomek iz balade *Neiztrohnjeno srce*). Iz *Sonetnega venca* izbere 5. sonet (in opozori, da je z njim presegel izumetničenost predhodnikov in spesnil verze, vredne Cecca Angiolierija). Odlomek iz poezije *Kam* ilustrira vrh Prešernove duhovne drame, v katero vključi tudi *Sonete nesreče*, ki jih ponazori z objavo tretjega (*Grast, ki vihar na tla ga zimski trešne*). Podobno kot Maver se tudi Meriggi osredotoči na Prešernove ljubezenske pesmi, med katerimi nameni največ pozornosti *Sonetnemu vencu in Krstu pri Savici*, vendar upošteva tudi *Gazele*, ljubezenske sonete, *Sonete nesreče* in ostale najpomembnejše poezije. Ponekod sicer prezre določene razsežnosti pesniškega sporočila, na nekaterih mestih najdemo tedanje teze slovenskega prešernoslovja, ki so danes presežene, vendar je celota Meriggijeve interpretacije sprejemljiva, v njej ne najdemo hujših spodrseljavev, a tudi posebno izvernih mest ni.

III

Razmeroma dolg premor v pojavljanju nadaljnjih glasov o Prešernu v italijanskem prostoru je povzročil, da se je razblinilo domala vse dotedanje vedenje in zanimanje za Prešerna v Italiji. Sredi sedemdesetih let ponovno prevzamejo pobudo Slovenci, ki se jim zdi pomembno, da sosednji narod spozna njihovega največjega pesnika.

Med temi ima posebno vlogo Franc Husu, klarentinec s Proseka (vas v okolici Trsta), ki je z enajstimi leti vstopil v redovniško šolo daleč v Piemontu. Ko je deček, poln domotožja, prejel sporočilo, da ga bo v Frascatiju končno obiskal oče, si je med veselim pričakovanjem zamislil, kaj vse mu bo povedal, naenkrat pa se je ovedel, da v sebi ne najde več domačih slovenskih besed.³⁰ Da bi si ohranil materinščino, je pričel brati in prevajati Simona Gregorčiča ter druge slovenske pesnike, med katerimi seveda ni mogel izostati Prešeren. Franc Husu je bil po Calvijevem umiku (1961) in do nastopa Giorgia Depanghera (1999) osrednji prevajalec in je sodeloval pri vseh Prešernovih knjižnih prevodih v italijanščino.³¹

Husujeve prevode Prešerna, ki jih je s študijami pospremil Anton Slodnjak, ne da bi upošteval historiat uveljavljanja Prešerna v italijanskem prostoru, je slovenska kritika hvalila, vendar s pridržki.³² Ostreje sta o njih sodila Marija Pirjevec in Miran Košuta. Prva je izpostavila, da tudi Husu ni bil povsem zadovoljen s svojimi prevodi, v katerih gre za dokaj

»nabreklo avlično italijanščino«. Košuta pa je menil, da imamo v tem primeru »melodično disharmonično, zanosno retorično ter izrazno arhaičnost«. ³³ Kasneje je Marija Pirjevec natančno analizirala ter primerjala Salvinijev, Calvijev ter Husujev prevod Prešernovega soneta *Vrba* ter rezultate raziskave med drugim predstavila tudi na 16. mednarodnem simpoziju *Obdobja* v Ljubljani (1995), rezultate svoje analize pa je predstavila tudi na mednarodnem simpoziju *Prešernovi dnevi* v Kranju leta 1999 (Pirjevec 1995, 1996, 2000). Rekonstruirala je tudi Husujevo pojmovanje prevajanja, ki skuša ostati kar najbolj zvesto izvirniku ne glede na recepcijo sodobnega bralca in čeprav včasih ne uspe ohraniti pesnikove metaforike. Prevajalec je namreč zagovarjal strogo spoštovanje pesniške oblike izvirnika, sicer bi bil tak izdelek – kot je izjavil v nekem intervjuju – kot »klasična simfonija, uglasbena v stilu modernega jaza.« ³⁴ Podobne ugotovitve je razvila tudi na posvetovanju o prevajanju Prešerna, ki ga je 1995. leta pripravila Skupina '85. ³⁵ Med sodelujočimi prevajalci Prešerna v nemščino, španščino in italijanščino je tedaj spregovoril o svojih izkušnjah tudi istrijanski izseljenec in nekdanji nabrežinski župan Giorgio Depangher, ki je do takrat objavil le nekaj prevodov Kosovelovih pesmi, a se je za tem razvil v pomembnega prevajalca Prešerna, čeprav je vseskozi potreboval nasvete Marije Pirjevec. ³⁶

Ne glede na kasnejšo kritično sodbo o Husujevih prevodih so se založniki potrudili tako pri javnih predstavitvah kot tudi pri opremi knjižnih izdaj, zaradi česar bi bilo pričakovati dokajšen odziv publike. Knjižna izdaja *Krsta pri Savici* je po prizadevanjih Bogomila Gerlanca opremljena z osmimi ilustracijami Edmonda Hottenrotha, nemškega slikarja, ki je v Prešernovem času upodobil Bled in Bohinj, originalni odtisi pa vise v rimski kavarni Caffè Greco. Predstavitev je bila v tržaškem kulturnem krožku *Circolo della cultura e delle arti* in v Vatikanu. Kljub vsemu je izpričano le skromno zanimanje za kasnejšo tržaško predstavitev, saj se je prireditve udeležilo bistveno več Slovencev kot Italijanov. Edini znani odmev v krajevni periodiki je napoved, ne pa tudi poročilo o predstavitvi v dnevniku *Piccolo*. ³⁷ Po vsem tem skromnem uspehu se ni čuditi malodušju pri poskusih promocije prevoda *Poezij* čez pet let, ki je bila deležna še manjše pozornosti. ³⁸ Izdaja *Sonetov nesreče* 1983. je ostala povsem neopažena, deloma tudi zato, ker je vključena v serijo izdaj sonetov nesreče v različnih svetovnih jezikih. Isto usodo je doživela tudi nova faksimilirana izdaja *Poezij* in *Zdravljice*, objavljene v Ljubljani 1997. leta. V njej je med drugimi objavljen tudi prevod spremne besede Martina Žnidaršiča v italijanščino. ³⁹ Usoda Husujevega prevoda *Krsta pri Savici*, ki je 1996. izšel pri manjši založbi Humar istočasno v sedmih jezikih in ima poudarek na 37 izvernih ilustracijah slikarja Miligoja Dominka, je še bolj nejasna, kljub razmeroma uspešni predstavitvi v Benetkah. ⁴⁰

Promocija Prešerna je do nastopa Giorgia Depanghera konec devetdesetih let v bistvu vezana le na enega samega prevajalca in na tri opaznejše kulturne dogodke ob izidu posameznih knjig, med katerimi so poleg tega minili daljši časovni presledki. Vse so pripravili Slovenci, ki so tudi založili publikacije. Spremna besedila in komentarji so večinoma prevodi del, napisanih za slovenskega bralca ali strokovnjaka. Nikjer ni opaziti

poskusov, da bi se približali italijanskemu naslovniku in njegovemu duhovnemu svetu. Bolj kot pomisleki o kvaliteti Husujevih prevodov pojasnjujejo navedene okoliščine, zakaj je Prešeren širši publiki neznan, čeprav je v Italiji nastala že obravnavana Calvijeva monografska študija o njegovem delu in ga upoštevajo tudi ustrezne antologije vse od 1878 dalje. Vseeno je bilo ime največjega slovenskega pesnika v Italiji dokaj neznano predvsem med širšim krogom bralcev, kot je zgovorno pokazala priložnostna anketa, ki je leta 1994 zajela vzorec tristetih italijanskih dijakov in njihovih profesorjev v Trstu.⁴¹ Izkazalo se je, da ničesar ne vedo o pesniku, eden izmed anketirancev pa je sogovornikom prostodušno svetoval, naj se obrnejo na njegovega openskega prijatelja Slovenca, ki jim bo gotovo znal veliko povedati o slovenskih pesnikih in pisateljih.

IV

Novo stopnjo pri seznanjanju italijanske publike s Prešernom predstavlja izid Depangherjevega prevoda izbora Prešernovih poezij, ki ga je 1999. leta omogočil slovenski mednarodni projekt Mestne občine Kranj – *Prešernova pot v svet*. Isto leto je izdala Goriška Mohorjeva družba v italijanščino prevedeno študijo o pesniku Borisa Paternuja. Obema knjigama se je naslednje leto pridružil tudi knjižni prevod *Krsta pri Savici*, ki je za prevajalca predstavljal še posebno trd oreh.⁴² Vse tri so izšle v jubilejnih letih slovenskega pesnika (200-letnica smrti, 150-letnica rojstva) in bile večkrat predstavljene v različnih italijanskih mestih, od Trsta, Devina in Gorice do Padove, Firenz, Rima, Neaplja in Milana.⁴³ Posebna prednost se zdi tudi istočasen izid pesniškega dela in njegove strokovne interpretacije, ki je nastala s posebnim ozirom na tujega bralca, za katerega zanesljivo domnevamo, da nima vsega potrebnega vedenja o kulturnozgodovinskem kontekstu, potrebnem za poglobljeno branje zahtevne poezije. Odmevi v javnosti so se sicer zadovoljili le s povzemanjem mnenj sodelujočih in se niso spuščali v kritičen pretres in oceno kvalitete prevodov, obveljalo pa je stališče, da je Depangherjev prevod Prešerna bistveno kvalitetnejši od vseh prejšnjih, čeprav je zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine potreboval obsežno pomoč sodelavcev, med katerimi je imela vidno mesto Marija Pirjevec, avtorica spremnih študij v obeh knjižnih prevodih, ki je ob tem tudi natančno raziskala Prešernovo pot k Italijanom (Pirjevec 2000). Kljub temu je zaenkrat ostala italijanska kritika dokaj indiferentna, saj nam ni znan niti en poglobljen članek italijanskega avtorja, če izvzamemo prispevke Patrizie Vascotto, ki pa je profesor za objavo našla prej v slovenski kot italijanski periodiki.

Ob teh predstavitev in popularizaciji v različnih okoljih so se pojavile nove razsežnosti Prešernove poti v italijanski kulturni prostor. Prešeren je ponovno zbudil zanimanje tudi v znanstvenih krogih, kot pričata dva zanimiva simpozija.

Na univerzi *La Sapienza* v Rimu je 13. in 14. decembra leta 2000 Miran Košuta organiziral dvodnevni simpozij *Dalla lira di France Prešeren: armonie letterarie e culturali tra Slovenia, Italia ed Europa* (Ofiz

Prešernove lire: literarne harmonije med Slovenijo, Italijo in Evropo). Na simpoziju, ki ga je podprla tudi slovenska ambasada, so poleg Borisa Paternuja in Marije Pirjevec sodelovali tudi Mario Capaldo, Boris A. Novak, Ivan Verč, Atilij Rakar, Janja Jerkov, Predrag Matvejević in Miran Košuta, ki so med drugim pokazali Prešernovo evropeizacijo slovenske poezije, njegove vezi s petrarkizmom in romanskimi pesniškimi oblikami, njegovo usodo v Italiji. V spremnem programu so predvajali tudi epizodo iz nove slovenske televizijske nadaljevanke o Prešernovem življenju in delu. Tik pred tem simpozijem je tudi slovenski konzul pri svetem sedežu v Rimu, Karel Bonutti, v okviru praznovanj 200-letnice Prešernovega rojstva pripravil zanimiv kulturni večer v ugledni rimski palači Palazzo Massimo di Pirro, ki so se ga udeležili številni ugledni gostje in diplomatski zbor (Bratuž 2000).

Skorajda istočasno, od 11. do 13. decembra 2000, je tudi sekcija za primerjalno književnost neapeljskega odseka za vzhodnoslovanske književnosti in jezike pripravila mednarodni simpozij o »idejah romantike« pri Mickiewiczu, Prešernu in Vörösmartyju oziroma na Poljskem, v Sloveniji in na Madžarskem. Med tridesetimi referenti in razpravljalci domala nihče ni mogel obiti Prešerna, osem referatov pa je obravnavalo izrazito prešernoslovske teme. Boris Paternu je osvetlil Prešernove literarne vezi z nemško, italijansko in poljsko književnostjo, Marija Pirjevec je pokazala pesnikovo mesto v tipologiji slovenske književnosti, Aleksandra Žabjek je označila slovenski prispevek v svetovno književnost, Tereza Wilkoń je analizirala Prešernove gazele. Različna prešernoslovska vprašanja pri Hrvatih, Makedoncih in Srbih so obravnavali Sinan Gudžević, Sanja Roić, Radica Nikodinovska in Suzana Glavaš, simpozij pa je pozdravila tudi predstavnica slovenske ambasade Dolores Selan. Ker nam gradivo z obeh strokovnih srečanj ni dostopno, je težko oceniti njun pomen in izviri prispevek, kljub temu pa izstopa, da med referenti ni italijanskih strokovnjakov s področja literarnih ved. Gre za neko posebno ambiguiteto. Po eni strani so ugledne italijanske ustanove gostile in omogočile pomembna mednarodna srečanja, na katerih je bila pozornost namenjena Prešernu. Na drugi strani pa izstopa dejstvo, da med referenti ni opaziti znanstvenikov, ki bi izhajali iz italijanskih okolij ali bi bili Italijani. Na neki način ta srečanja odražajo stanje v današnji italijanski slavistiki, v kateri zavzemajo najvidnejša mesta in prispevajo največji ustvarjalni delež strokovnjaki, ki niso italijanske narodnosti, med njimi pa prevladujejo tisti, ki so si svoje strokovne kvalifikacije pridobili na neitalijanskih univerzah.

Zaenkrat je težko soditi o vseh razsežnostih in globini celotne recepcije tako predstavljenega Prešernovega ustvarjanja pri Italijanih, vsekakor pa številna prizadevanja lahko obetajo novo stopnjo pri širjenju poznavanja slovenske književnosti v italijanskem kulturnem prostoru, če ne bodo prehitro prenehala (Vascotto 2000). Zaenkrat je najbolj zanimivo, da je v italijanskem akademskem svetu mogoče zaznati pojavljanje ponovnega zanimanja za Prešernovo delo, čeprav je do sedaj med vsemi poročevalci znanih le nekaj italijanskih. Patrizia Vascotto, predsednica Skupine '85, ki je pripravila javne predstavitve obeh knjig, je pisala pred-

vsem v *Primorskem dnevniku* (Vascotto 1998). Poleg tega je poročal o predstavitvi v Rimu tudi Arnolfo De Vittor v vatikanskem glasilu *Osservatore Romano*, vendar je v glavnem le povzemal informacije, podane na prireditvi. Podobno so storili tudi drugi italijanski novinarji ob simpoziju na rimski univerzi La Sapienza, na katerem je aktivno nastopilo sicer šest italijanskih univerzitetnih profesorjev, vendar je bil med njimi le en Italijan.⁴⁴ Še skromnejši so bili javni odmevi neapeljskega simpozija, saj nam je znana komajda kakšna posredna omemba.⁴⁵ Prizadevanja za seznanjanje italijanske publike s Prešernom se gotovo še niso zaključila in pojavljajo se nove pobude, ki ponujajo možnosti za oblikovanje bolj poglobljenega razumevanja Prešernovega ustvarjanja. Tako je v tržaškem dnevniku *Il Piccolo*, ki o Slovencih piše večkrat negativno kot z naklonjenostjo, izšel obsežen intervju Renza Sansona z Marijo Pirjevec o pomenu Prešernove 200-letnice rojstva in njegovi usodi v italijanskem svetu, objavili pa so tudi kratko predstavitev pesnika, ki jo je prispevala Nada Čok. Na slovenskem konzulatu v Trstu so pripravili predstavitev Prešernovega portreta, občina Zgonik je jeseni leta 2000 razpisala javni natečaj za prispevke o pesniku in za glasbenike, ki bi uglasbili Prešernovo pesem *Pevcu*, in verjetno se bo pojavila še kakšna zanimiva iniciativa.⁴⁶

V

Pri proučevanju Prešernovega prodiranja v Italijo se pokaže, da je potekalo v štirih, med seboj dokaj nepovezanih fazah, med katerimi so se pojavljale dolgoletne pavze, ki so recepcijske procese razdrobile in do neke mere preprečile naravno rast zanimanja in odpiranja mnogoplastnega umetniškega sporočila, ki ga vsebuje njegova poezija.

Če ne upoštevamo manjših priložnostnih objav v periodiki, ki so danes povsem izginile iz našega zgodovinskega spomina, lahko ugotovimo, da se je slovenski pesnik najprej pričel pojavljati v italijanskih antologijah slovenske književnosti in tudi v takšnih, ki so predstavljale širše, celo mednarodne izbore poezije. Ti prvi glasovi so se pojavili že neposredno potem, ko se je tudi pri Slovencih ustalila sedanja zavest o pesnikovem pomenu in njegovi umetniški moči. Dobršen del teh predstavitev, ki so značilne za prvo fazo Prešernovega pojavljanja v italijanskem prostoru (do leta 1951), je nastal na pobudo slovenskih posrednikov, vendar je razvidno, da so tudi italijanski poznavalci in uredniki sprejemali visoko vrednost Prešernove poezije. Manj zanesljivo, če ne celo nemogoče je v teh primerih sklepati o globini recepcije pri posameznih poznavalcih slovenske literature, še manj pa je podatkov o zanimanju širših krogov italijanskih bralcev, čeprav je povsem jasno, da je Prešeren pesnik, ki zahteva zbrano in poglobljeno branje in da bo težko osvojil povprečnega bralca poezije.

Za drugo fazo (1951–1961) je značilno, da se s Prešernom ukvarjajo tudi vidni italijanski slavisti, ki pa sprejemajo in v glavnem povzemajo ugotovitve slovenske literarne vede. Večinoma so te interpretacije nastale v okviru širših, a po obsegu razmeroma skromnih preglednih prikazih slo-

venske literarne zgodovine, ki v središče svoje pozornosti ne postavljajo Prešerna. Podati želijo splošen informativen pregled razvoja slovenske književnosti, v katerem seveda ne morejo obiti izjemne in enkratne vloge Prešerna. Koncept teh del vodi v povzemanje ustaljenih in nespornih ugotovitev, ki so nastale v Sloveniji. Zaradi tega bi tu težko našli večjo izvirnost in nove razsežnosti v razumevanju pesnikovega sporočila. Natančno branje teh interpretacij bi morda pokazalo kvečjemu kakšno blago zadržanost pri sprejemanju splošno uveljavljenih sodb slovenske literarne vede, vendar praktično ni mesta, ki bi oblikovalo presenetljivo novo in izvirno podobo Prešernovega sveta. Takšen poskus predstavlja le Calvijeva monografija, a je v Italiji zbudila komajda kakšen odmev, v Sloveniji pa odklonilno sodbo, ki je celo zakrila kvaliteto njegovih novih prevodov Prešernove poezije. Po eni strani je v študiji šlo za preozko poudarjanje vpliva italijanske književnosti na Prešerna. Njegovo navezanost na italijansko in latinsko literaturo slovenska literarna veda pozna in ji namenja ustrezno pozornost, vendar so slovenske kritične ocene Calvijeve monografije in kasnejše prešernoslovne študije pokazale razmeroma skromno analitično in raziskovalno prodornost avtorja edine italijanske monografske študije o največjem slovenskem pesniku. Značilno se zdi, da tedaj ni prišlo do polemične izmenjave mnenj in dialoškega razčiščevanja pogledov, pač pa je ena sama kritična ocena povzročila pri avtorju tiho, a tolikšno zamero, da se ni več ukvarjal s slovensko književnostjo.

Po daljšem molku so v tretji fazi spoznavanja Prešerna (v drugi polovici sedemdesetih let) prevzeli pobudo Slovenci, ki so prizadevno poskrbeli za izid novih prevodov njegove poezije, tako da je bila tedaj domala v celoti prevedena v italijanščino. Poezije v italijanščini so spremljali prevodi slovenskih študij o pesniku, vendar praviloma niso v večji meri upoštevali italijanskih naslovnikov, saj so to bila v bistvu le malce predelana besedila, namenjena slovenskemu bralcu. Vrsta predstavitev vseh teh knjižnih prevodov je doživela vljuden, a zadržan sprejem pri italijanski publiki. Tudi številna druga prizadevanja niso spodbudila nobenega novega raziskovalca ali interpreta med italijanskimi ustvarjalci, tako da so pobude in posredniški poskusi v tej tretji fazi izzveneli v molk in omagali, še preden bi lahko privedli do resnične recepcije. Pri Slovenicah, ki so o vseh teh delih poročali pozorneje kot Italijani, je italijanska neodzivnost povzročila velik šok in prizadetost posrednikov, vendar se je o tem v javnosti pisalo le malokrat, pa še v teh osamljenih primerih se na vprašanja bolj namiguje kot odgovarja. Največkrat nastane vtis, da se poročevalci zadovoljijo s samovšečnim zadovoljstvom, ker je knjižni prevod izšel, povsem prezrto pa je vprašanje, če bo objava dosegla svoj namen. Recepcije se pri naslovnikih največkrat sploh ne upošteva, kot da je postranskega pomena. Med redkimi avtorji, ki vsaj namignejo na neodzivnost italijanske publike, seveda nihče ne dvomi o veličini Prešernovega pesništva in komajda kje se omeni, da je težko vzpostaviti pesniško komunikacijo med slovenskim pesnikom 19. stoletja in sodobnim italijanskim bralcem, ki ne pozna širšega literarnozgodovinskega konteksta, brez katerega se je težko približati zahtevnemu in mnogoplastnemu sporočilu, kakršno vsebuje ta poezija. To spoznanje vodi po eni strani do po-

živov, da je treba Italijanom najprej posredovati osnovne informacije o slovenski literarni zgodovini in za posredovanje izbirati slovensko književnost po drugačnih kriterijih. Šele ko bodo sprejeti aktualnejši in italijanskemu okusu bližnji slovenski pesniki, bi bilo mogoče doseči večje zanimanje za vso slovensko književnost, kar bi v končni fazi lahko odprlo pot do Prešerna. Na drugi ravni pa je mogoče zaznati tudi dvom v ustreznost in primernost prevodov, ki so jih pripravili dotedanji prevajalci, vendar so to v glavnem le vljudno zastrti namigi. Šele analiza Marije Pirjevec je opozorila na številna odprta vprašanja, ki se pojavljajo pri prevajanju Prešerna v italijanščino.

Navedena spoznanja so po ponovnem daljšem premoru konec devetdesetih let privedla do najnovejših prizadevanj za približanje Prešerna italijanskemu bralcu, vendar je naslovnik sedaj zahteven in kvalificiran poznavalec slovenske literature. V tem primeru se srečajo širši slovenski projekti, ki so nastali v okviru številnih pobud ob Prešernovih jubilejih (200-letnica rojstva leta 2000 in 150-letnica smrti 1999). Med njimi izstopa projekt *Prešernova pot v svet*, ki skuša poglobiti zanimanje za pesnika pri različnih narodih in je omogočil nastajanje novih prevodov v angleščini, nemščini, francoščini ... in tudi italijanščini. V tej četrti fazi na prelomu tisočletja se v različnih prizadevanjih srečujejo italijanski in slovenski poznavalci Prešerna v skupnih in dokaj usklajenih projektih, ki so se na eni strani vključevali v širša slovenska prizadevanja, po drugi strani pa omogočili razvoj organskega zanimanja za ta pesniški opus. Tako je dozorelo za objavo dolgoletno skrbno prevajanje, ki ga je ob asistenci Marije Pirjevec pripravil Giorgio Depangher, malo preden se je prezdodaj izteklo njegovo življenje. Izid širšega izbora prevodov Prešernovih poezij se je povezal z izidom prevoda Paternujeve monografske študije o Prešernovem pesništvu in je bil italijanski javnosti večkrat predstavljen v različnih okoljih. Sprejem in zanimanje kažeta na nove razsežnosti, ki se pojavljajo na Prešernovi poti k Italijanom, kar je še posebej vidno v zanimanju strokovne javnosti. Leta 2000 sta v Italiji potekala kar dva simpozija, ki sta obravnavala Prešerna kot osrednjo temo. Oba sta pritegnila vidne strokovnjake iz italijanskega, slovenskega in tudi mednarodnega prostora, kar zna ob razširjeni dostopnosti virov spodbuditi novo in poglobljeno branje ter raziskovanje Prešerna tudi pri Italijanih. Vsi ti novi pojavi se zaenkrat še niso zaključili, zato je težko podati končno oceno, že sedaj pa je mogoče ugotoviti, da je njihova kvaliteta pomembna in da predstavlja novo fazo v procesih Prešernove recepcije pri Italijanih. Izkušnje pri recepciji drugih, v Italiji bolj uveljavljenih slovenskih literatov (Ivan Cankar, Srečko Kosovel, Ciril Zlobec) kažejo, da je v teh procesih najpomembnejše, da se prizadevanja ne zaključijo prehitro. Zdi se, da je na tem polju vztrajnost pomembnejša od kvalitete.

OPOMBE

¹ »Pesniku je mogoče očitati le eno, da ni sledil nasvetu svojega prijatelja in občuovalca Stanka Vraza, ki ga je oblegal s prošnjami, da naj bi pisal raje v srbohrvaščini kot v slovenščini.« Kušar (1910), str. XCV.

² Budal 1949, Gerlanc 1961, Urbani 1964, Jež 1968, Bulovec 1975, Pirjevec 1983 ...

³ Primorski dnevnik 12. 2. 1946, št. 216, str. 2, Soča 19. 2. 1949, št. 80, str. 1 itn.

⁴ Arturo Cronia je napisal pregleden članek o Prešernu za *Enciclopedia Universale Vallardi* in se pri tem naslonil na podoben prispevek Alojzija Resa v *Enciclopedia Italiani Treccani*, vendar je spremenil njegovo globalno oceno, kot je ugotovila Marija Pirjevec v prispevku »Alojzij Res – posrednik med slovensko in italijansko kulturo« (objavljeno v *Zbornik Alojzija Resa*, Goriški letnik (Nova Gorica) XXII/1996, str. 33–3.) Prim. tudi: Budal 1949, Gerlanc 1961, Košuta 1996, Bulovec 1975.

⁵ Pirjevec 1997.

⁶ Pred izidom te knjige je Luigi Salvini samostojno pripravil ali sodeloval pri naslednjih tovrstnih delih: *Liriche slovene moderne*, ur. Luigi Salvini, Ljubljana - Neapelj 1938, *Antologia della Lirica Jugoslava Contemporanea*, ur. Luigi Salvini, *La ruota*, Roma 1938, *Poeti del mondo*, ur. Massimo Spiritini, Milano 1940, *Le candide vile, Poesie Jugoslave*, ur. Luigi Salvini, Roma 1941, *Piccolo mondo sloveno*, ur. Umberto Urbani, Ljubljana 1941, *Romanticismo*, ur. Salvatore De Carlo, Roma 1944.

⁷ Arturo Cronia: *Ottone Župančič*, Roma 1928.

⁸ Božidar Borko v svojem poročilu *Italijanski glasovi o slovenski poeziji* (Nova obzorja 1952, str. 382–387) omenja naslednje italijanske recenzente: Enrico Damiani: *Poeti stranieri, Nuova Antologia*, avgust 1951, Wolfango Giusti, *Giornale d'Italia* 26. 4. 1951, Umberto Urbani: *Sempreverde e rosmarino, Poeti sloveni moderni*, Corriere di Trieste 10. 3. 1951, Bartolomeo Bartoli, *Rivista Latina*, avgust – september 1951, Carlo Picchino: *Poesia ignota alle soglie d'Italia, La Fiera letteraria* 25. 2. 1951, Giovanni Picchioni, *Anteprima, februar – marec* 1951, Margherita Marcucci: *Recensione di Sempreverde e rosmarino, Bollettino di Legislazione scolastica comparata 1951*, Guglielmo Cascino, *Tecnica dell'insegnare* junij – julij 1951, anon., *Rassegna di Cultura e Vita scolastica* 1951, Cesare Pesce, *Corriere di Roma* 22. 3. 1951, Cesare Pesce, *La Voce repubblicana* 19. 2. 1952, Mario Picchi, *Il Momento* 7. 3. 1951, Giovanni Picchioni, *Popolo di Roma* 1. 6. 1951, anon. *La Gazzetta del Popolo* 2. 2. 1951.

⁹ Stanko Škerlj: *Salvinijeva italijanska antologija slovenskega pesništva, Zimzelen in rožmarin, Novi svet* 1952, str. 166–175, 265–272, Andrej Budal: *Slovenska antologija v italijanščini, Razgledi* 1951, str. 281, Božidar Borko: *Italijanski glasovi o slovenski poeziji, Nova Obzorja* 1952, str. 382–387, Lino Legiša je 1952. leta objavil več člankov v *Slovenskem poročevalcu* št. 43, 44, 98.

¹⁰ »Abbiamo preferito conservare il ritmo sacrificando la rima, e abbiamo cercato di mantenere il 'tono', che della poesia sembra così essenziale elemento.« Luigi Salvini: *Poeti Croati moderni*, Milano 1942, str. 6.

¹¹ Marijan Breclj: *Oton Župančič v italijanskih prevodih*, v zborniku *Oton Župančič v prevodih*, Koper 1980, str. 60.

¹² Luigi Salvini, sin generala in visok državni funkcionar med fašizmom, je med italijansko okupacijo »Ljubljanske pokrajine« večkrat interveniral v korist posameznih sodelavcev Osvobodilne fronte. Med drugim je posredoval v korist Župančičevega sina Marka, ko so ga aretirali, kasneje pa ga je pesnik prosil tudi za zaščito Juša Kozaka in njegovega sina, pa tudi za Franceta Vodnika, Dušana

Ludvika, Stanka Kocipra in morda še koga. Prim. Rafko Vodeb: *Župančičeva pisma Salviniju, Znamenje* 1978, št. 4, str. 318–323 (ponatis iz *Meddobij* 1959, str. 84–88).

¹³ Sodeč po zapiskih Antona Rutarja, primorskega učitelja, ki se je tedaj šolal v Tolminu, so ga dijaki cenili kot »izrazitega intelektualca«, ki se je kmalu dobro naučil slovenščine. Vedeli so za njegovo prevajanje Cankarja. Osebni arhiv Antona Rutarja, iz katerega izhaja podatek, je strokovno obdelan in v veliki meri objavljen v delu Borut Rutar: *TIGR proti duhovnemu genocidu fašizma nad Primorci, Tolminska 1918–1941*, Ljubljana 1996, str. 45–46 (Ecce homo).

¹⁴ Martin Jevnikar: *Calvi Bartolomeo, Primorski slovenski biografski leksikon*, 19. snopič, Gorica, 1993, str. 512–513. Prim. tudi: Maša Šipič: *Italijanska kulturna politika v Ljubljanski pokrajini, Primorska srečanja* 2000, št. 233, str. 629, 631.

¹⁵ Bartolomeo Calvi: *Riflessi della cultura italiana fra gli Sloveni, Convivium* 1931, št. 5, str. 711–715, Bartolomeo Calvi: *Giosuè Carducci presso gli Slavi meridionali*, Torino 1933, Bartolomeo Calvi: *La sventura di Jefe in Giuseppe Parini e nello sloveno Simon Gregorčič*, Mantova 1929, Bartolomeo Calvi: *Il canto V dell'Inferno nelle versioni slovene*, Torino 1932.

¹⁶ Med najpomembnejša poročila spadajo članki: Marijan Breclj: *Nove knjige, Calvijev delo o Prešernu, Primorske novice* 5.5.1960, št. 20, str. 6, Bogomil Gerlanc: *Razprava in prevodi Prešerna v italijanskem jeziku, Naši razgledi* 6. 2. 1960, št. 3, str. 62–63, Marija Pirjavec: *Prešernov sonet po italijansko, Z mednarodnega simpozija Obdobja* 16, Delo 6. 7. 1995, št. 154, str. 9–11 (Književni listi).

¹⁷ Zgovorna je korespondenca med Bartolomeom Calvijem in Francem Batičem, ki je leta 1957 pripravil seminarsko nalogo za B diplomski izpit o njegovih prevodih Cankarja v italijanščino.

¹⁸ Med Calvijevimi prevodi in knjižnimi objavami naj omenimo Cankarjevega *Kralja na Betajnovi* (Torino 1929), Gregorčičevo *Jefejevo prisego* (Mantova 1929), Cankarjeve črtice (Mantova 1930), Cankarjeve *Podobe iz sanj* (Mantova 1934), izbor ljudskega slovstva (Mantova 1935). Prevajal in komentiral je tudi Gradnika, slovensko ljudsko pesem, svoje delo pa je zastavil v širšem konceptu, saj je snoval obsežno antologijo. Prim.: Bartolomeo Calvi: *Verso un'antologia slava in italiano*, v knjigi Ivan Cankar: *Le immagini di sogni*, Torino 1941, Andrej Budal: *Bartolomeo Calvi o Alojzu Gradniku, Razgledi* 1948, str. 213–214, France Dobrovoljc: *Gregorčičeva pesem v svetu, Novi svet* 1949, str. 1090–1095, France Dobrovoljc: *Pesniško delo Alojza Gradnika v prevodu, Bori* 1955, str. 78–83, 345.

¹⁹ Anton Slodnjak: *Prešernovo življenje*, Ljubljana, Mladinska knjiga 1974, str. 146, 313.

²⁰ Enak odnos je ohranil tudi v novejši študiji, ki je izšla v Nemčiji ter 1994 v slovenskem in italijanskem prevodu. Prim.: Boris Paternu: *France Prešeren*, München, Slavica Verlag Kovač 1994, isti: *France Prešeren*, Ljubljana, Dr. Anton Kovač 1994, isti: *France Prešeren, Poeta sloveno, 1800 – 1848*, Gorica, Goriška Mohorjeva družba 1999.

²¹ Henry R. Cooper: *Tasso and Prešeren's Krst pri Savici, Papers in Slovene Studies* (New York) 1976.

²² Jan Slaski: *Giovanni Maver e gli inizi della slavistica universitaria italiana a Padova*, v: *Studi slavistici in onore di Natalino Radovich*, Venezia, Dipartimento di Studi Eurasiatici, Università degli Studi Ca' Foscari di Venezia 1994, 307–329 (*Quaderni del Dipartimento di Studi Eurasiatici*, Università degli studi Ca' Foscari di Venezia 43). Članek v reviji *Primato* omenja tudi Maša Šipič v članku *Italijanska kulturna politika v Ljubljanski pokrajini, Primorska srečanja* 2000, št. 233, str. 628.

- ²³ Jan Slaski, n. m.
- ²⁴ Martin Jevnikar: *Maver, Giovanni*, v: *Primorski slovenski biografski leksikon*, 1984, 10. snopič, str. 394–395.
- ²⁵ »Vse Prešernovo življenje in umetnost je v teh pobegih: na videz preprosta, brez prometejskih položajev, ki so bili priljubljeni pri romantičnih pesnikih, v resnici pa mogočna, če upoštevamo pogoje, v katerih je nastala.« (Maver 1960, str. 67).
- ²⁶ »Tercine v *Uvodu* in stance v *Krstu* imajo tako čist potek, brez dolgovznosti in retorike, da se zdi, kot da gre za metriko, sorodno tradiciji slovenske poetike, vendar predstavljajo dosežek Prešerna in njegovega 'mentorja' Čopa, njegovemu spominu je poemica posvečena. Vsebina ni nič nižje kvalitete.« (Maver 1960, str. 70)
- ²⁷ »Njim nasproti se – z ambicioznostjo in načelnostjo, ki se je morala sodobnikom zdeti enako neuresničljiva kot neprimerna – postavita dva vzvišena genija: Matija Čop (1797–1835) in France Prešeren (1800–1849), ki je s svojo pesniško genialnostjo preskočil posamezne etape in prehitel čas, na mah je dvignil slovensko poezijo na najvišje vrhove umetnosti.« (Maver 1960, str. 66)
- ²⁸ Martin Jevnikar: *Meriggi, Bruno*, v: *Primorski slovenski biografski leksikon*, 1984, 10. snopič, str. 405.
- ²⁹ Temeljite ocene prve izdaje so napisali Ivan Šavli (*Primorski dnevnik*, 30. 7. 1961, št. 180, str. 3–5), Boris Pahor (*Primorski dnevnik*, 15. 10. 1961, št. 245, str. 5), Božidar Borko (*Naši Razgledi* 26. 8. 1961, št. 16, str. 394–395).
- ³⁰ Slavica Plahuta: *Gregorčičeve Poezije prvič v italijanščini*, *Primorska srečanja* 1990, št. 106/107, str. 264–267.
- ³¹ Marija Češčet: *Husu, Franc*, *Primorski slovenski biografski leksikon*, 7. snopič, Gorica, Goriška Mohorjeva družba 1981, str. 553–554.
- ³² *Krst v italijanščini*, *Dan*, 1973, št. 8 str. 6–8, *Pogovor s prevajalcem Prešernovega Krsta Francetom Husujem*, *Mladika* 1973, št. 1, str. 7, Vitko Musek: *Franc Husu, Družina* 21. 1. 1973, št. 3 str. 10, Tomaž Pavšič: *Prešeren kot pesnik pravice, ljubezni in lepote*, *Primorske novice* 4.3.1977, št. 10, str. 9.
- ³³ »Il traduttore Francesco Husu offrì al pubblico italiano una versione piuttosto aulica ed ampollosa del Battesimo presso la Savizza e dei Sonetti« (Pirjevec 1983, str. 96). »L'impresa per disarmonia melodica, enfasi retorica e arcaicità espressiva risulterà poco felice.« (Košuta 1992, str. 13).
- ³⁴ *Pogovor s prevajalcem Prešernovega Krsta Francem Husujem*, *Mladika* 1973, št. 1, str. 8.
- ³⁵ *Prešernova poezija v različnih jezikih*, *Primorski dnevnik* 21.10.1995, št. 280, str. 7, Skupina 85: slovenski večeri v muzeju Revoltella, *Primorski dnevnik* 28.9.1995, št. 262, str. 7.
- ³⁶ *Novi prevod Prešerna doprinos k spoznavanju slovenske kulture*, *Primorski dnevnik* 12.2.1999, št. 36, str. 1 in 5, *Prešeren v Depangherjevi preobleki*, *Primorske novice* 19.2.1999, št. 14, str. 23, Dušan Kalc: *Kako prenesti Prešerna v italijanski svet*, *Primorski dnevnik* 7.3.1999, št. 55, str. 12, Milan Vogel: *Krst pri Savici po italijansko*, *Delo* 9.2.2000, št. 32, str. 8.
- ³⁷ *Le ore della città*, *Il Piccolo* 27. 11. 1972, št. 403, str. 5. Slovenski odmevi: Marko Kravos: *Krst pri Savici prvič v italijanščini*, *Primorski dnevnik* 19. 11. 1972, št. 277, str. 5, *Predstavitev novega Prešernovega »Krst« v italijanščini*, *Primorski dnevnik* 28. 11. 1972, št. 281, str. 2, [Josip Tavčar]: *Krst v italijanščini*, *Dan* 1972, št. 8, str. 6, Mario Dezman: *V Rimu predstavili »Krst pri Savici«*, *Primorski dnevnik* 26. 1. 1973, št. 22, str. 1, *Krst v italijanščini*, *Dan* 1973, št. 8 str. 6–8, *Pogovor s prevajalcem Prešernovega Krsta Francetom Husujem*, *Mladika* 1973, št. 1, str. 7, Vitko Musek: *Franc Husu, Družina* 21. 1. 1973, št. 3, str. 10.
- ³⁸ Bogomil Gerlanc: *France Prešeren v prevodu Franca Husuja*, *Knjiga* 1976,

št. 3, str. 173–174, Tomaž Pavšič: *Prešeren kot pesnik pravice, ljubezni in lepote, Primorske novice* 4. 3. 1977, št. 10, str. 9. O prevodu *Poezije* je poročalo tudi *Delo* 12. in 16. februarja 1976.

³⁹ [Marjeta Novak Kajzer]: *Faksimile Poezije in Zdravljice, Delo* 14. 1. 1997, št. 10, str. 7.

⁴⁰ Ambrož Kodolja: *Predstavitev Krsta pri Savici v Benetkah, Novi glas* 12. 12. 1996, št. 47, str. 7.

⁴¹ Roža Butina: *Koliko poznajo Prešerna italijanski dijaki in študenti?, Primorski dnevnik* 30. 1. 1994, št. 29, str. 22.

⁴² France Prešeren: *Poesie – Poesmi*, prev.: Giorgio Depangher, kom. Marija Pirjevec, Kranj – Trst, Mestna občina Kranj – Založništvo tržaškega tiska 1999 (*Prešernova pot v svet*), France Prešeren: *Battesimo presso la Savizza – Krst pri Savici*, prev. Giorgio Depangher, kom. Marija Pirjevec, Kranj, Mestna občina Kranj 2000, 64 str. (*Prešernova pot v svet*), Boris Paternu: *France Prešeren, Poeta sloveno, 1800–1848*, kom. Lojzka Bratuž, prev. Paolo Pivitera, Gorica, Goriška Mohorjeva družba 1999, 306 str.

⁴³ Patrizia Vascotto: *Prešeren v odličnem Depangherjevem italijanskem prevodu, Primorski dnevnik* 9. 12. 1998, št. 291, str. 10, *Večer Prešernovih poezij v italijanščini, Primorski dnevnik* 22. 1. 1999, št. 18, str. 5, *Prešeren v Devinu, Novi glas* 28. 1. 1999, št. 4, str. 8, Marija Pirjevec: *Prešernova pot k Italijanom, Primorski dnevnik* 7. 2. 1999, št. 32, str. 9, *Paternujev Prešeren v italijanskem jeziku, Primorski dnevnik* 9. 2. 1999, št. 33, str. 21, *Paternujev Prešeren v italijanščini, Primorski dnevnik* 11. 2. 1999, št. 35, str. 12, *Prešeren v Revoltelli, Primorski dnevnik* 11. 2. 1999, št. 35, str. 7, *Novi prevod Prešerna doprinos k spoznavanju slovenske kulture, Primorski dnevnik* 12. 2. 1999, št. 36, str. 1 in 5, *Prešeren v Depangherjevi preobleki, Primorske novice* 19. 2. 1999, št. 14, str. 23, Patrizia Vascotto: *Mednarodni simpozij o Prešernu v Kranju, Primorski dnevnik* 21. 2. 1999, št. 43, str. 17, *Le poesie di Prešeren tradotte in italiano, Dom* 28. 2. 1999, št. 4, str. 4, *Monografia su France Prešeren in italiano, Dom* 28. 2. 1999, št. 4, str. 4, *Vatikansko glasilo o Prešernovih izdajah in predstavitev, Novi glas* 2. 5. 1999, št. 12, str. 6, Dušan Kalc: *Kako prenesti Prešerna v italijanski svet, Primorski dnevnik* 7. 3. 1999, št. 55, str. 12, *Prešeren v Padovi, Novi glas* 11. 5. 2000, št. 17, str. 6, *Prešeren v Padovi, Novi glas* 18. 5. 2000, št. 18, str. 6, *V Milanu sprejem od dnevu državnosti, Primorski dnevnik* 23. 6. 2000, št. 144, str. 5, *Predstavili novi italijanski prevod Krsta pri Savici, Primorski dnevnik* 8. 2. 2000, št. 32, str. 5, Milan Vogel: *Krst pri Savici po italijansko, Delo* 9. 2. 2000, št. 32, str. 8, *Predstavitev knjige o Prešernu, Primorski dnevnik* 12. 5. 2000, št. 109, str. 12, *Prešernov večer v Milanu, Delo* 23. 6. 2000, št. 144, str. 9. V nobenem ni omenjen niti en italijanski članek o teh predstavitev.

⁴⁴ *Vatikansko glasilo o Prešernovih izdajah in predstavitev, Novi glas* 2. 5. 1999, št. 12, str. 6.

⁴⁵ *Povodni mož v palači Massimo, Delo* 16. 12. 2000, št. 292, str. 7, Renzo Sanson: *France Prešeren, l'inno alla libertà del poeta togato. Il Piccolo* 3. 12. 2000, str. 25, Lojzka Bratuž: *Dvestoletnica rojstva Franceta Prešerna, Novi glas* 7. 12. 2000, št. 45, str. 1.

⁴⁶ Renzo Sanson: *France Prešeren, l'inno alla libertà del poeta togato. Il Piccolo* 3. 12. 2000, str. 25. *Natečaj o Prešernu, Primorski dnevnik* 1. 10. 2000, št. 227, str. 4. (Več objav v različnih časopisih.)

BIBLIOGRAFIJA

KNJIŽNI PREVODI

- PREŠEREN, France: *I sonetti*, (Soneti) prev. Franc Husu, Roma 1972. Stroje-pisno, 52 str.
- PREŠEREN, France: *Il battesimo presso la Savizza* (Krst pri Savici), prev.: Franc Husu, Ljubljana, MK – Koper, Lipa - Trst, ZTT 1972, 89 + IV + V str. Uredila Anton Slodnjak, Bogomil Gerlanc. Ilustrirano, pet prilog. Koment.: Anton Slodnjak – Presentazione, str. 59–76, Franc Husu – Premesa del traduttore, str. 77–82, Alfonz Gspan – Le nostre illustrazioni, str. 83–86, Anton Slodnjak, Bogomil Gerlanc – Note di chiarimento, str. 87–89.
- PREŠEREN, France: *Poesie* (Poezije), prev.: Franc Husu, Trst, ZTT – München, R. Trofenik 1977, 235 str. (Litteratura slovenica I). Uredil Anton Slodnjak. Koment.: Anton Slodnjak – Introduzione, str. 5–14, Franc Husu – Al lettore italiano, str. 226–235.
- PREŠEREN, France: *I sonetti della sventura* (Sonetje nesreče), prev.: Franc Husu, Ljubljana, CZ 1983, 38 str.
- PREŠEREN, France: *Il battesimo presso la Savizza* (Krst pri Savici), prev.: Franc Husu, ilustr. Miligoj Dominko, Nova Gorica, Studio RO – Založništvo Humar 1996, 112 str.
- PREŠEREN, France: *Poesie – Pismi*, prev.: Giorgio Depangher, kom. Marija Pirjevec, Kranj – Trst, Mestna občina Kranj – Založništvo tržaškega tiska 1999 (Prešernova pot v svet).
- PREŠEREN, France: *Battesimo presso la Savizza – Krst pri Savici*, prev.: Giogio Depangher, kom. Marija Pirjevec, Kranj, Mestna občina Kranj 2000, 64 str. (Prešernova pot v svet).

ANTOLOGIJE

- Canti del popolo Slavo*, II. zv., prev. in ur. Giacomo Chiudina, Firenze 1878.
- Il libro dell'amore : Poesie italiane e straniere raccolte e tradotte da Marco Antonio Canini*, I. zv., ur. in prev. Marco Antonio Canini, Venezia, Colombo Coen e Figlio 1885. Več izdaj.
- Canti jugoslavi, Versione del serbocroato-sloveno-bulgaro*, prev.: Giovanni Kušar, Rocca di S. Casciano, Licino Cappelli 1910. Druga izdaja 1925.
- Poeti jugoslavi del Rinascimento*, II. zv., prev. Giovanni Kušar, Trieste, Casa Editrice Niccolò Tommaseo 1926.
- Scrittori jugoslavi*, ur. in prev. Umberto Urbani, Zara, Libreria internazionale E. de Schönfeld 1935.
- Antologia della Lirica Jugoslava Contemporanea*, ur. Luigi Salvini, La ruota (Roma) 1938.
- Poeti del mondo*, ur. Massimo Spiritini, Milano 1940.
- Le candide vile, Poesie Jugoslave*, ur. Luigi Salvini, Roma 1941.
- Scrittori stranieri*, ur.: Pietro La Cüte, prev.: Luigi Salvini et ali, Milano, Trevisini 1947, 328 str. Ponatis 1950. Predstavljeni slovenski pisatelji: A. Gradnik, J. Murn, O. Župančič, Prešeren zgolj s prvo stanco Slovesa od mladosti.
- Orfeo: Il tesoriere della lirica universale interpretata in versi italiani*, ur. Vincenzo Errante in Emilio Mariano, prev.: Luigi Salvini, Enrico Damiani idr., Firenze, Sansoni 1949. Več ponatisov, 1953. četrti. Predstavljeni slovenski pisatelji: F. Prešeren, A. Aškerc, D. Kette, J. Murn, O. Župančič, A. Gradnik.

- Sempreverde e rosmarino* : *Poeti sloveni moderni*, ur. in kom. Luigi Salvini, prev. različni, Roma, Carlo Colombo 1951 (La Bilancia – Antologie di letterature straniere). Koment.: Luigi Salvini – Studio introduttivo, Notizie biobibliografiche. Predstavljeni slovenski pisatelji: F. Prešeren, F. Levstik, J. Stritar, S. Gregorčič, A. Aškerc, D. Kette, J. Murn, I. Cankar, O. Župančič, A. Gradnik, S. Sardenko, C. Golar, V. Mole, P. Golia, S. Majcen, F. Albreht, J. Lavrenčič, I. Gruden, T. Seliškar, M. Jarc, A. Vodnik, F. Vodnik, J. Pogačnik, Vida Taufer, S. Kosovel, M. Klopčič, B. Vodušek, B. Fatur, M. Bor, K. Destovnik, F. Kosmač.
- Scrittori jugoslavi*, ur. Crnković-Tomić, prev.: L. Salvini, M. Gionori, E. Sepich et alii, Fiume, EDIT 1956. Predstavljeni slovenski pisatelji: F. Prešeren, F. Levstik, J. Kersnik, I. Tavčar, S. Gregorčič, A. Aškerc, O. Župančič, I. Cankar, P. Voranc.
- Literatura brez meja / ohne Grenzen / senza confini*, ur. Jozef Strutz in Peter Rustja, prev. različni, Celovec, Mohorjeva založba 2000, 332 str. Izbor nem., slov. in ital. avtorjev s Koroške, Slovenije in Furlanije. Besedila v treh jezikih. Predstavljeni Slovenci: C. Kosmač, P. Voranc, J. Messner, D. Jančar, B. Pahor, A. Rebula, D. Jelinčič, M. Tomšič, F. Lipuš, V. Bartol, F. Prešeren, S. Gregorčič, A. Aškerc, D. Kette, I. Cankar, J. Murn, A. Gradnik, O. Župančič, S. Kosovel, U. Jarnik, F. Eller, E. Kocbek, M. Bor, L. Krakar, J. Menart, K. Kovič, T. Pavček, C. Zlobec, D. Zajc, G. Strniša, T. Šalamun, L. Novy, S. Makarovič, N. Maurer, Z. Tavčar, M. Kačič, M. Hartman, L. Šorli, A. Kokot, V. Polanšek, G. Januš, C. Lipuš, J. Ferk, J. Oswald, M. Haderlap, M. Kravos, M. Košuta, R. Quaglia, A. Šteger.

LITERATURA V ITALIJANŠČINI

- DAMIANI, Enrico: *Cultura slovena in Italia: Appunti bibliografici*, Slavistična revija 1950, št. 3, str. 458–464.
- DAMIANI, Enrico: *Storia letteraria dei popoli slavi*, Roma 1952.
- SALVINI, Luigi: *Letterature jugoslave*, Rassegna di cultura e vita scolastica 31.3.1952 in 30.4.1952, št. 3 in 4.
- CALVI, Bartolomeo: *Fonti italiane e latine nel Prešeren maggiore*, Torino, Società Editrice Internazionale 1959, 252 str. Vsebuje tudi izbor prevodov Prešernovih del.
- MAVER, Giovanni: *Storia della letteratura slovena*, Appiano Gentile (Como), Casa editrice Dr. Francesco Vallardi 1960. Kratek pregled je izšel v ediciji Storia delle letterature moderne d'Europa e d'America, knj. VI.
- MERIGGI, Bruno: *Storia della letteratura slovena con un profilo della letteratura serbo-lusaziana*, Milano, Nuova Accademia Editrice 1961, 408 str. (Thesaurus litterarum, Storia delle letterature di tutto il Mondo)
- MERIGGI, Bruno: *Le letterature della Jugoslavia*, Firenze, G. C. Sansoni – Milano, Accademia – Sansoni 1970, 617 str. (Le letterature del mondo 24). Slovenska književnost z naslovom: Storia della letteratura slovena, str. 315–540, 583–588, 601–609, 615–616.
- Problemi del Romanticismo*, Milano, Edizioni Shakespeare & Company 1983. Med Slovenci je objavila tudi: Marija Pirjevec, Dalla letteratura per »pacifici agricoltori« alla letteratura d'elite, Aspetti particolari del Romanticismo sloveno.
- KOŠUTA, Miran: »Tamquam non essent?« Traduzioni italiane di opere letterarie slovene, *Metodi e ricerche* (Videm) 1992, št. 1, str. 3–29.

- BONAZZA, Sergio: *Slovenistica*, V zborniku: *La slavistica in Italia: Cinquant'anni di studi (1940–1990)*, Libri e riviste d'Italia, Saggi e documenti, Roma 1994, str. 377–399.
- PATERNU, Boris: *France Prešeren, Poeta sloveno, 1800–1848*, Kom. Lojzka Bratuž, prev. Paolo Pivitera, Gorica, Goriška Mohorjeva družba 1999, 306 str.
- SANSON, Renzo: *France Prešeren, l'inno alla libertà del poeta togato*, Il Piccolo (Trst) 3. 12. 2000, str. 25.

LITERATURA V SLOVENŠČINI

- RUTAR, Simon: *Slovenski pesniki v tujih prevodih*, Ljubljanski zvon 1881, str. 739–740.
- RUTAR, Simon: *Prešeren med Italijani*, Ljubljanski zvon 1900, str. 847–849.
- BUDAL, Andrej: *O italijanskih prevodih iz Prešerna*, Razgledi 1949, št. 1, str. 5–9.
- DAMIANI, Enrico: *Cultura slovena in Italia*, Slavistična revija 1950, str. 464–485.
- SALVINI, Luigi: *Italijani o slovenski kulturi*, Slavistična revija 1951, str. 137–138 in 286–287.
- ŠKERLJ, Silvester: *Salvinijeva antologija slovenskega pesništva, Zimzelen in rožmarin*, Novi svet 1952, str. 166–272.
- URBANI, Umberto: *Jugoslovanska slovstvena dela v italijanskih prevodih*, Naša sodobnost 1954, str. 453–467.
- MERHAR, Boris: *Calvijev »Prešeren«*, Naša sodobnost 1961, str. 1023–1028, 1141–1150.
- BUDAL, Andrej: *O slovenistiki v Italiji po drugi svetovni vojni*, Slavistična revija 1961/62, št. 1/4, str. 267–275.
- GERLANC, Bogomil: *Prešeren v svetu*, Obzornik 1961, str. 170–173.
- URBANI, Umberto: *Katere Prešernove pesmi so prevedene v italijanščino*, Primorski dnevnik 15. 11. 1964, št. 361, str. 3.
- JEŽ, Janko: *Italijansko-slovenski kulturni stiki skozi stoletja*, Primorski dnevnik 3.3.1968–20.10.1968, št. 54–242.
- KOS, Janko: *Prešeren in evropska romantika*, Ljubljana, DZS 1970.
- PETRÈ, Fran: *Bruno Meriggi, Le letterature della Jugoslavia*, Slavistična revija 1970, št. 3/4, str. 257–263.
- BRECELJ, Marijan, France Dobrovoljc: *Bibliographie - Traductions des Belles lettres slovènes : Bibliografija prevodov iz slovenskega leposlovja*, Le Livre slovène (Ljubljana) 1971, posebna številka, str. 1–119.
- BULOVEC, Štefka: *Prešernova bibliografija*, Maribor, Založba Obzorja 1975, 760 str.
- PETAROS, Robert: *Prevodi slovenskih leposlovnih del v italijanščino*, Izvestja srednjih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ozemlju za š. l. 1976–77, 1978–79, Trst 1980, str. 5.
- PIRJEVEC, Marija: *Saggi sulla letteratura slovena dal XVII° al XX° secolo*, Trst, ZTT 1983.
- DOBROVOLJC, France: *Bibliographie - Traductions des Belles lettres slovènes : Bibliografija prevodov iz slovenskega leposlovja od 1972 do srede 1983. leta*, Le Livre slovène (Ljubljana) 1984, posebna številka, str. 1–44.
- PIRJEVEC, Marija: *Italijanska romantika v korespondenci Savio – Čop*, Slavistična revija 1988, št. 1, str. 33–39.
- KOŠUTA, Miran: *Soočanja: Bioi paralleloi*, Sodobnost 1989, str. 161–172.

- FATUR, Silvo: *Beleške o prevajanju slovenskih leposlovnih stvaritev v italijanščino*, Primorska srečanja 1990, št. 106–107, str. 311–312.
- KOS, Janko: *Prešeren in njegova doba*, Koper, Lipa 1991.
- KOŠUTA, Miran: *Književnost /Italijansko-slovenski odnosi, Kultura/, Enciklopedija Slovenije, IV. zvezek*, Ljubljana, Mladinska knjiga 1990, str. 203–205.
- KOŠUTA, Miran: *Krpanova sol: Slovensko - italijanski in obratni literarni odnosi*, Jezik in književnost II (Trst) 1991, str. 33–52.
- PIRJEVEC, Marija: *Na pretoku dveh literatur : Študije in eseji*, Trst, ZTT - NŠK 1992.
- JAN, Zoltan: *Zanimanje za slovensko književnost v obdobju fašizma*, Primorska srečanja 1995, št. 170/171, str. 422–428.
- PIRJEVEC, Marija: *Prešernov sonet po italijansko: Z mednarodnega simpozija Obdobja 16*, Delo 6. 7. 1995, št. 154, str. 9–11 (Književni listi).
- STANOVNIK, Majda: *Stoletje upov in uspehov slovenske književnosti v prevodih*, XXXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Ljubljana, Filozofska fakulteta 1995, str. 191–204.
- KOŠUTA, Miran: *Krpanova sol: Književni liki in stiki na slovenskem zahodu*, Ljubljana, Cankarjeva založba 1996, 220 str.
- PIRJEVEC, Marija: *Recepcija Prešernove poezije v Italiji in Trstu*, Primorska srečanja 1996, št. 178, str. 78–80.
- PIRJEVEC, Marija: *Tržaški zapisi*, Trst, Mladika 1997, 160 str.
- VASCOTTO, Patrizia: *Prešeren v odličnem Depangherjevem italijanskem prevodu*, Primorski dnevnik 9. 12. 1998, št. 291, str. 10.
- JAN, Zoltan: *Slovenska književnost v italijanskih antologijah jugoslovanskih književnosti po letu 1945*, Jezik in slovstvo 44, 1998/99, št. 4, str. 111–127.
- PIRJEVEC, Marija: *Prešernova pot k Italijanom, v: Simpozij, Prešernovi dnevi v Kranju*, Kranj, Mestna občina Kranj 2000, str. 335–341.
- BRATUŽ, Lojzka: *Dvestoletnica rojstva Franceta Prešerna*, Novi glas 7. 12. 2000, št. 45, str. 1.
- VASCOTTO, Patrizia: *M. Pirjevec in Depangher o težavah prevajanja*, Primorski dnevnik 15.8.2000, št. 189, str. 9.
- ŠIPIČ, Maša: *Italijanska kulturna politika v Ljubljanski pokrajini*, Primorska srečanja 2000, št. 233, str. 629, 631.
- OŽBOT, Martina: *Slovene literature in Italian translation: Facts, fiction and beyond*, v zborniku: *Translation into Non-Mother Tongues In Professional Practice and Training*, Tübingen, Stauffenburg 2000, str. 81–89.

■ THE RECEPTION OF FRANCE PREŠEREN IN ITALY

The study of Prešeren's reception in Italy reveals that it has come about in four relatively separate stages, divided by breaks of several years, which fragmented the process of reception and to a certain extent hindered the natural growth of interest and unveiling of the multifaceted artistic message of his poetry.

Not taking into account some lesser occasional newspaper publications, now all but lost to our historical memory, one can ascertain that it was in Italian anthologies of Slovenian literature and in some cases in more extensive, even international poetry selections that the Slovenian poet first started to appear. These early voices emerged only a good ten years after the Slovenians themselves had come to the present realisation of the poet's significance and

his artistic strength. It was mainly on the initiative of Slovenian intermediaries that these introductions came about; however, it is evident that Italian scholars and editors themselves recognised Prešeren's great poetic value.

In the second stage, Prešeren became the subject of prominent Italian Slavonic scholars; however, they simply adopted the findings of Slovenian literary criticism and more or less echoed them. These interpretations were mainly part of the more general, yet relatively limited outlines of Slovenian literary history and did not pay any special attention to Prešeren. The only attempt to create a new and original portrait of the world of Prešeren was the Calvi monograph, which barely registered in Italy and received an unfavourable response in Slovenia. Slovenian literary criticism is aware of Prešeren's ties to Italian and Latin literature and, accordingly, takes it into consideration; however, the Slovenian critical reviews of the Calvi monograph and subsequent studies of Prešeren have shown certain relatively modest analytical and investigative faculties of the author of this Italian monograph on the greatest Slovenian poet.

After a prolonged silence, in the third stage of recognition, the initiative was taken up by the Slovenians themselves, who keenly saw to the publication of the new translations of Prešeren's poetry; as a result, it was then almost entirely translated into Italian. His *Poetry* in Italian was accompanied by Slovenian studies of the poet in translation, which, as a rule, did not sufficiently take into account Italian readers, since they were in fact simply slightly adapted texts intended for the Slovenian readership. A number of these book-form translations met a polite, but reserved reception from the Italian public. The few authors who at least hinted at the unresponsiveness of the Italians obviously did not question the greatness of Prešeren's poetry, and there was almost no mention of the fact that it is difficult to establish poetic communication between a 19th-century Slovenian poet and a modern Italian reader who is not aware of the broader literary-historical context. It was only the analysis of Marija Pirjevec that drew attention to the many unanswered questions posed by Italian translations of Prešeren.

The most recent attempts to bring Prešeren closer to the Italian reader, target a demanding and qualified expert on Slovenian literature. In this case, several major Slovenian projects marking Prešeren's anniversaries (the 200th anniversary of his birth in 2000 and the 150th anniversary of his death in 1999) came together. A careful translation, which took many years and was carried out by Giorgio Depangher with the assistance of Marija Pirjevec, was ripe for publication. The publication of a broader selection of Prešeren's poetry in translation converged with the publication of the translation of Paternu's monograph on Prešeren's poetry and was presented to the Italian public on several occasions and in different arenas; in Italy in 2000 there were two symposiums focusing on Prešeren. Judging by the reception of several other writers more widely recognised in Italy (Ivan Cankar, Srečko Kosovel, Ciril Zlobec), the efforts of such a process should not conclude too soon, so in this area, persistence seems more important than quality.